

Marina Ovsjannikova

NO WAR

*Het indrukwekkende verhaal van de vrouw
die het opnam tegen Poetin*

vertaald uit het Russisch door Titia Vuyk en Jos Moortgat

ALFABET UITGEVERS

Copyright © 2023 Marina Ovsjannikova

Oorspronkelijke titel *HET БОЙНЕ*

Deze uitgave kwam tot stand door bemiddeling van Barbara J. Zitwer Agency, New York, en Mo Literary Services, Monnickendam

© Nederlandse vertaling Titia Vuyk, Jos Moortgat en Alfabet Uitgevers

Omslagontwerp Jan van Zomeren

Omslagbeeld AFP / Alexander Nemenov

Auteursfoto AP / Alexander Zemlianichenko

Typografie binnenwerk Peter Verwey

ISBN 978 90 213 4217 7

NUR 320

alfabetuitgevers.nl

Alfabet Uitgevers vindt het belangrijk om op milieuvriendelijke en verantwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie van dit boek is daarom gebruikgemaakt van papier waarvan het zeker is dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

Zodra u handelen wilt, moet u de deur naar de twijfel sluiten.

- Friedrich Nietzsche, *Morgenrood*
vertaling Pé Hawinkels

Jij moet jezelf willen verbranden in jouw vlam: hoe wilde je nieuw worden als je niet eerst as bent geworden!

- Friedrich Nietzsche, *Aldus sprak Zarathoestra*
vertaling Wilfred Oranje

Inhoud

Protest op televisie	9
Voor wie werkt u?	17
Bezoek uit het Rusland van de toekomst	29
Amerikanen verwachten invasie op 16 februari	39
Fatale vergissing van Poetin	45
Blijf aan de kant van het goede	51
Vluchteling uit Grozny	55
Britse spion of verrader	61
Onder toezicht van de FSB	69
Journalistiek is een uniek vak	79
De leugenfabriek	85
Een nieuwe baan	97
Informatieoorlog	107
Het kwaad mag de wereld niet in zijn greep krijgen	127
Freedom Forum	141
De persconferentie die niet doorging	147
Hetze	169
Terug in Rusland	181
Aanhouding	193

NO WAR

Een nacht in de gevangenis	205
Drama in de familie	221
Vlucht	231
Nawoord	243
Woord van dank	247
Noten van de vertalers	249

Protest op televisie

14 maart 2022

‘Drie, twee, één... presentator, actie!’ roept de regisseur vanuit de regieruimte. Zijn stem klinkt gespannen maar gedecideerd; dit is voor hem een uitzending als duizenden andere. Hij heeft een muur van beeldschermen voor zich.

‘U kijkt naar het programma *Vremja*,¹ met in de studio Jekaterina Andrejeva.’

Andrejeva draagt vandaag een zwart jasje en daaronder een wit t-shirt met een rood hart erop. Sinds het begin van de oorlog draagt ze zo'n t-shirt in de uitzending: elke dag een ander t-shirt, met een ander hart. De medewerkers op de redactie speculeren erop los. Zit hier misschien een verborgen bedoeling achter? Toch stelt niemand overbodige vragen. De regels rollen snel over de autocue, Andrejeva spreekt de zinnen in hoog tempo achter elkaar uit.

‘Het belangrijkste nieuws van vandaag: een aanval op

burgers in Donetsk. Bij beschietingen door Oekraïense nationalisten zijn tientallen mensen, onder wie kinderen, om het leven gekomen.’

‘De blokkade van Marioepol is doorbroken en er is begonnen met een grootschalige evacuatie van de burgerbevolking, die door de neonazi’s in feite werd gegijzeld.’

‘Nog eens elf militairen die zich hebben onderscheiden tijdens de speciale militaire operatie hebben medailles ontvangen voor hun moed.’

Het is één minuut over negen ’s avonds. Over een uur is de werkdag voorbij. In de enorme redactieruimte achter de presentatrice zitten verschillende redacteurs. Als de camera uitzoomt is te zien hoe zij geconcentreerd naar computerschermen kijken. De kijkers denken dat de mensen in de studio de uitzending volgen of nieuwsberichten in de gaten houden. In werkelijkheid winkelen ze online, boeken hotels en zoeken uit hoe ze de avondfiles kunnen vermijden. Tot Jekaterina Andrejeva dringen geen bijgeluiden door. Zij wordt afgeschermd door een hoge glazen wand.

Een meter of zeven van de presentatrice zit een politie-man lui op zijn telefoon te kijken. Buiten de redactieruimte zijn nog twee controleposten. Drie in het zwart gestoken beveiligers van Pervy Kanal² kijken verveeld om zich heen. Zij kennen alle medewerkers van de nieuwsdienst van gezicht, maar vragen toch elke keer om een toegangspasje. Het televisiecentrum wordt omringd door prikkeldraad en twee beveiligingszones.

Ik zit in het kantoortje van de buitenlandredactie en probeer me te concentreren op de online-uitzending van de vergadering van de VN Veiligheidsraad over de situatie in Oekraïne. Schermen tegenover mij tonen beelden afkomstig van Reuters, Sky News en Eurovisie. Oorlog. Verschrikkelijke beelden van verwoeste Oekraïense steden, lichamen die bewegingloos op de grond liggen, explosies en een eindeloze stroom vluchtelingen. Pervy Kanal heeft een abonnement op dat videomateriaal en kan het vrij gebruiken, maar we laten alleen beelden zien die we krijgen van het Russische ministerie van Defensie, of die gemaakt zijn door onze eigen correspondenten.

Onze belangrijkste opdracht is het creëren van een parallelle werkelijkheid en het presenteren van de oorlog als een operatie om burgers in de Donbas-regio te bevrijden.

Een paar minuten voor het begin van de uitzending krijg ik een intern telefoontje.

‘Marina, we moeten de toespraak van Nebenzja omgooien, een ander fragment nemen, over de dood van die Amerikaanse journalist,’ roept de hoofdredacteur van *Vremja* door de telefoon. Vasily Nebenzja is de permanente vertegenwoordiger van Rusland bij de VN. Hij heeft zojuist meegedeeld dat de journalist Brent Renaud in Irpin is omgekomen door een Oekraïense kogel, niet door een Russische. Die uitspraak moet onmiddellijk worden uitgezonden. Uit de gigantische hoeveelheid informatie wordt

zorgvuldig alles opgevestigd wat in het nadeel van Oekraïne kan zijn. Ik ren naar de montagekamer. Op de deur van de redactieruimte knippert het rode lampje. Toegang tot de uitzendstudio is alleen mogelijk met een speciaal pasje – en zo een heb ik er.

‘We gooien Nebenzja om. Vanaf hier in de tekst... schiet op,’ zeg ik gejaagd tegen de editor, terwijl ik mijn ogen over de lay-out laat gaan. Het Oekraïense blok is bijna afgelopen, ik heb niet veel tijd.

Ik hol razendsnel mijn kantoor binnen en pak mijn witte jasje. In een van de mouwen zit een opgerolde poster. In de redactieruimte haal ik hem eruit en spring doelgericht de verhoging op waar de presentatrice zit. Tientallen spots schijnen recht in mijn ogen.

‘Om het effect van de westerse sancties te verzachten,’ leest Andrejeva monotoon.

‘Nee tegen de oorlog! Stop de oorlog!’ roep ik, terwijl ik achter haar rug de grote poster uitrol. Ik herken mijn eigen stem niet. Andrejeva blijft onverstoorbaar haar tekst van de autocue lezen.

‘Tijdens een vergadering van de regering is besproken hoe de toegankelijkheid...’

Ik weet dat er een andere camera draait. Het rode lampje brandt aan de linkerkant, dus mijn poster is net niet zichtbaar achter de rug van de presentatrice. Ik doe een stap naar links, zodat de kijkers de tekst kunnen zien:

PROTEST OP TELEVISIE

NO WAR. STOP DE OORLOG. GELOOF DE
PROPAGANDA NIET. JULLIE WORDEN HIER
VOORGELOGEN. RUSSIANS AGAINST WAR.

Vanuit mijn ooghoek zie ik mezelf op het scherm, maar op hetzelfde moment verandert het beeld. De regisseur heeft eindelijk gereageerd en er een of andere reportage in gegooid om te verbergen wat er in de studio gebeurt. Mijn protest heeft maar een paar seconden geduurd.

Met knikkende knieën loop ik de studio uit. Een blonde politievrouw knippert verbaasd met haar ogen en kijkt zwijgend mijn kant op. Ik loop door de redactieruimte en laat de poster naast het kopieerapparaat onderaan de trap vallen. In de gang komt het complete management van de nieuwsdienst van Pervy Kanal me al tegemoet.

‘Was u dat?’ klinkt de eerste vraag. De adjunct-directeur kijkt gespannen, hij fronst zijn wenkbrauwen.

‘Ja, dat was ik.’ Ontkennen heeft geen zin.

Nieuwschef Kirill Klejmjonov draait zich na mijn antwoord onverwacht om en loopt weg zonder iets te zeggen.

‘Laten we naar mijn kantoor gaan’ zegt Aleksej,^o zijn tweede plaatsvervanger. De goedmoedig ogende man heeft jarenlang in Londen gewerkt als correspondent van NTV. We lopen zijn ruime kantoor binnen.

‘Wilt u wat water?’ vraagt hij.

- o Het gradenteken bij eerste vermelding geeft aan dat ik een gefingeerde naam hanteer.

Ik neem het glas aan. Mijn handen trillen, met moeite neem ik een paar slokken. De deur gaat open, een politie-man komt bijna geruisloos het kantoor binnen en blijft als een schaduw, zonder een woord te zeggen, bewegingloos bij de deur staan.

‘Beseft u dat u uw collega’s in een netelige positie heeft gebracht?’ begint Aleksej.

‘Het is mijn persoonlijke keus, zij hebben hier niets mee te maken.’

‘Heeft u een conflict met uw collega’s?’ vraagt hij verder.

‘Nee, helemaal niet. Ik ben absoluut vredelievend en ik mijd conflicten.’

‘Heeft u misschien familie in Oekraïne?’

‘Ja, ik heb twee nichten in Oekraïne. Goddank zijn ze op een veilige locatie. Het heeft geen zin om naar persoonlijke motieven te zoeken. Ik heb nauwelijks contact met hen en ben al twintig jaar niet in Oekraïne geweest. Ik heb gewoon tegen de oorlog geprotesteerd omdat ik deze oorlog de afschuwelijkste misdaad van de eenentwintigste eeuw vind.’

‘Ik had u graag onder andere omstandigheden willen ontmoeten, maar ik zie geen andere oplossing: verklaart u schriftelijk dat u op eigen verzoek ontslag neemt,’ vat de adjunct de zaken samen.

Ik weiger dat te doen zonder advocaten. Dan vraagt Aleksej me om op zijn minst een persoonlijke verklaring te schrijven. Ik zet een paar regels op papier:

‘Ik, Marina Vladimirovna Ovsjannikova, ben het niet

eens met het informatiebeleid van Pervy Kanal. Ik beschouw de oorlog die Rusland is begonnen als een laffe en afschuwelijke misdaad. Jullie zullen allemaal in de beklagdenbank van het Internationaal Strafhof in Den Haag terechtkomen!’

Ik geef het blaadje aan de chef. Ik ben verbaasd over mijn eigen moed. In het Wetboek van Strafrecht is enkele dagen geleden een artikel opgenomen over het verspreiden van desinformatie. Voor een anti-oorlogsprotest op tv kunnen ze me tien jaar achter de tralies zetten.

De politieman leidt me het kantoor uit. Bij de deuren staan nog een paar ordehandhavers en interne beveiligers van Pervy Kanal. Ze kijken me vol verbijstering aan.

‘Ik moet mijn spullen pakken,’ zeg ik tegen de mensen in uniform. Ze leiden me door de brede gang met glazen tussenwanden. We lopen de algemene redactieruimte in. Binnen zitten ongeveer tien personen. Op de gezichten van mijn collega’s staan angst en verwarring te lezen. Ik zie twee medewerkers van de eliteafdeling Garant tv, die exclusief ter beschikking staat van president Poetin en de hoogste functionarissen van het Kremlin. Daar werken alleen de meest ervaren, goed gescreende mensen. Alle federale zenders hebben dat soort afdelingen. Garant tv is een informele naam, een verwijzing naar de Grondwet van de Russische Federatie, waarin staat dat de president de belangrijkste ‘garantsteller’ is voor de naleving van de Grondwet. De Grondwet, die al twee keer is aangepast om Poetin aan de macht te laten blijven.

NO WAR

Mijn collega's lijken door te krijgen dat ze niet snel naar huis mogen. Rechercheurs zullen hen de hele nacht ondervragen. Misschien is er op de Pervy Kanal-redactie wel een groep samenzweerders actief geweest. Ik pak mijn spullen en loop naar de uitgang.

Op een wit bord staat in grote letters een waarschuwing van de directie: niet *OORLOG*, maar *SPECIALE MILITAIRE OPERATIE*.